

PARTNERSTWO PRZEDSZKOLA, RODZINY I SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W METODZIE PROJEKTÓW

JOLANTA ANDRZEJEWSKA

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie (Poland)

METODA PROJEKTÓW W PRACY PRZEDSZKOLA

Dziecko w wieku przedszkolnym charakteryzuje się dużą intensywnością rozwoju, podatnością na zmiany, zdolnością organizmu na uczenie się a doświadczenia zdobyte w dzieciństwie ulegają utrwaleniu i wyznaczają drogę rozwoju na wiele lat.

Zadaniem przedszkola jest stworzenie warunków dziecku wśród rówieśników na zdobywanie szeregu różnorodnych i samodzielnych doświadczeń w przestrzeni edukacyjnej placówki i środowisku lokalnym. Nauczyciel przedszkola powinien promować podczas uczenia się dzieci współdziałanie w grupie i wspierać kontakty osobowe. Edukacja promująca uczenie się kładzie nacisk na wyzwalanie takich aktywności dziecka, które służą ujawnianiu zdobytej wiedzy osobistej, własnych poza przedszkolnych doświadczeń i podejmowania nowych zadań badawczych inspirujących do wyjaśniania zjawisk i zależności, przestrzegania procedur badawczych, obrony i prezentacji własnych poglądów i argumentowania stanowisk.

Jakość środowiska edukacyjnego i jakość sytuacji edukacyjnych ma ogromne znaczenie dla wywołania aktywności wychowanków. W przedszkolu nie są najważniejsze treści nauczania, ale jakość mikrosystemów edukacyjnych, jakie tworzy nauczyciel. Wychowawca, zatem decyduje o kontekstach rozwojowych w grupie przedszkolnej, ich dynamice, związkach i interakcji między podmiotami opartych na dialogu i podmiotowości. Zmiany we współczesnych naukach, reinterpretacja wcześniejszych teorii: psychologii humanistycznej, podejść socjo-kulturowych, poznawczego i społecznego konstrukttywizmu oraz zmiany prawne, wyznaczyły dodatkowe, zadania dla nauczyciela. Nauczyciel stał się towarzyszem dziecka w rozwoju, badaczem jego wiedzy osobistej dziecka i organizatorem odkryć oraz uczenia się w różnorodnych zmieniających się kontekstach. Jego zachowanie ma wspierać aktywność i ciekawość poznawczą dziecka oraz dążenie wychowanka do coraz większej samodzielności w uczeniu się. Jest to możliwe, gdy nauczyciel systematycznie diagnozuje dziecko, współpracuje z rodzicami i tworzy okazje edukacyjne. Zaangażowany nauczyciel angażuje w proces rozwoju dziecka najbliższą rodzinę, która doskonale zna jego możliwości rozwojowe, ale może dać mu właściwe wsparcie.

Rolą nauczyciela jest działanie w racjonalności emancypacyjnej i aktywizowanie myślenia dziecka, motywowanie do działania poznawczego i uczenia się, uczenie krytycznego myślenia, diagnozowanie i monitorowanie osiągnięć i postępów dziecka, obserwowanie kariery dziecka.

Kluczowym wymiarem profesjonalnej kompetencji wychowawcy jest odpowiedzialność za wybór określonej strategii nauczania- uczenia się dzieci. Nauczyciel dzięki wiedzy i umiejętnościom metodycznym i poszukuje adekwatnych do kontekstu edukacyjnego metod pracy. Przydatne są tu metoda projektów pozwalająca na prowadzenie badań i odkrywanie świata przez jednostkę, pracę w zespołach o zróżnicowanym zasobie wiedzy i umiejętności oraz tutoring rówieśniczy. Zdaniem Krystyny Lubomirskiej „metoda projektów umożliwia zdobywanie przez dziecko doświadczeń edukacyjnych w nieporównywalnie bardziej angażujący sposób niż metody tradycyjne”¹.

W metodzie projektów ważna jest odpowiednia motywacja dziecka, odpowiedni klimat emocjonalny, indywidualne, zaangażowane relacje nauczyciela i ucznia. Przestrzeń edukacyjna dziecka zewnętrznie jest uwarunkowana lokalnie, społecznie i kulturowo. Dotyczy bycia i współbycia podmiotów edukacyjnych. W poszerzonej przestrzeni edukacyjnej o środowisko lokalne, całą społeczność przedszkola i rodziny dziecko gromadzi doświadczenia i subiektywnie porządkuje wiedzę o świecie. W projekcie ważny jest sposób dochodzenia do wiedzy oparty na badaniu i sposób postrzegania rzeczywistości. Dziecko widzi świat w całej swej złożoności, jako spójną jedność. Odmienna optyka dziecka wyraźnie odbija się w: pytaniach, jakie stawia mały badacz podczas projektów, treściach rysunków w „dziennikach badacza”, treściach rozmów z nauczycielem, ekspertami i rówieśnikami, rysunkach i pracach plastyczno-technicznych, podejmowanych zabawach swobodnych.

W umyśle dziecka nie istnieją abstrakcyjne podziały, wynikające z rozczłonkowania wiedzy w obrębie różnych gałęzi nauki. Dzięki temu zauważa ono związki, zależności, których inni nie dostrzegają. Jest to jedynie osiągalne podczas wykorzystania w przedszkolu metody projektów, która otwiera się na całościowe poznanie.

Ważne jest aby nauczyciel podczas projektu wprowadzając dziecko w nowe przestrzenie zachęcał go do zmiany zachowań, przyzwyczajęń, pokazywać wieloznaczność sytuacji, polisensorycznego poznawania przedmiotów, dostrzegania różnorodnych kontekstów i budzić w nim ufność, iż nowe nie oznacza niebezpiecznie i nieprzyjazne. Gwarantem sukcesu projektu jest odpowiednie zaplanowanie i urządzenie miejsc przez nauczyciela, przemyślenie aranżacja sali, korytarzy przedszkolnych, kąpek zabaw i zaproszenie osób wspierających projekt².

¹ K. Lubomirska, *Metoda projektów a zachowania dzieci biernych*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2010, nr 11, s. 5.

² Cf. J. Andrzejewska, *Metoda projektów szansą intensyfikacji uczenia się uczniów z klas I- III*, „Rocznik Pedagogiczny” 2013, nr 2.

W metodzie projektów wsparcie rodziców i środowiska lokalnego w znacznym stopniu decyduje o jakości projektu realizowanego przez uczniów i nauczycieli. Rodzice mogą w rozmaity sposób uczestniczyć w projekcie. Zdaniem L. Katz i H. Helm mogą być: wolontariuszami, nauczycielami własnych dzieci w domu, uczestnikami projektu, osobami współpracującymi z nauczycielem podczas zadań terenowych³.

„Rodzice śledzą osiągnięcia swoich dzieci podczas projektu, analizują ich postępy, kupują książki, pomagają gromadzić eksponaty, organizują wycieczki i spotkania z ekspertami, wyczerpująco odpowiadają na pytania dzieci. Projekty kończą się kulminacyjnym wydarzeniem, w którym niejednokrotnie uczestniczą rodzice, jako osoby znaczące w życiu dzieci”⁴.

ORGANIZACJA PROJEKTU W PRAKTYCE PRZEDSZKOLA

Strukturę projektu zrealizowanego w 2016 r. pt. „Ptaki” w Miejskim Przedszkolu nr 15 w Chełmie można sprowadzić do kilku elementów związanych z:

- *wyznaczeniem zakresu tematów w trakcie dyskusji i rozmów,*
- *organizacją przestrzeni,*
- *rozwiązaniami metodycznymi i wykorzystaniem społeczności przedszkola,*
- *pokazem i prezentacją projektu w środowisku lokalnym (ewaluacja projektu).*

W początkowej fazie projektu dyrektor placówki, nauczyciele przedszkola, pracownicy naukowcy i studenci kierunku pedagogika PWSZ w Chełmie określili zakres tematyczny na podstawie zainteresowań dzieci z poszczególnych grup przedszkolnych (w projekcie uczestniczyły dzieci z wszystkich grup wiekowych). Zakres obszarów tematycznych sprowadzał się do kilkunastu pytań: Gdzie żyją ptaki?, Jakie pióra mają ptaki?, Czy wszystkie ptaki latają?, Czy w jajku jest ptak?, Jakie ptaki mieszkają na wiejskim podwórku?, Co jedzą ptaki?, Jakie ptaki są najsilniejsze? Czy bocian jest światowym wędrowcą? Czy kura to mama kurcząt?

Przygotowanie przestrzeni edukacyjnej przedszkola obejmowało stopniową aranżację sal przedszkolnych pod kątem problemów rozwiązywanych przez wychowanków każdego dnia. Działania nauczycieli rozpoczęły się od stworzenia pustki w salach przedszkolnych i łagodnym wzbogacaniu ich zaplanowanymi detalami. W zasięgu aktywności dzieci powstały kąciki badaczy ptaków, kącik tropicieli wiedzy, kącik spotkań z książką o ptakach- kącik czytelnika, kącik ptasich dźwięków, kącik obrazów, kącik do zabaw tematycznych zawodów związanych z ptakami (leśnik, ornitolog, farma kurcząt, weterynarz). Pod koniec projektu sale przedszkolne zamieniły się w „laboratoria wiedzy”, gdzie dzieci mogły dokonywać samodzielnych odkryć, badać, dociekać, rozwiązywać problemy. Przestrzeń edukacyjna obejmowała również korytarze i szatnię, na których powstały projekty: kurnik, las - miejscem życia ptaków, staw. Bogate wyposażenie przedszkola w cenne eksponaty możliwe było jedynie przez aktywne wsparcie rodziców i partnerów instytucji.

³ Cf. L.Katz, H. Haris-Helm, *Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej*, Warszawa 2003.

⁴ J. Andrzejewska, op. cit., s. 189.

Rozwiązania organizacyjne obejmowały:

- codzienne rozwiązywanie problemów przez dzieci związane z życiem i zwyczajami ptaków były to: zadania badawcze (np. co jest w środku jajka?), doświadczenia (np. co się stanie gdy jajko włożymy do wody?), zabawy badawcze (np. jak sprytny jest ptasi dziób?), eksperymenty z ptasimi piórami, sianem,
- praca dzieci w terenie podczas wyjścia do biblioteki, kina, wycieczki,
- prace plastyczne lub konstrukcyjne związane z ptakami np. konstruowanie budki lęgowej i zawieszenie jej na drzewie, konstruowanie kurnika z różnych materiałów (porządkowanie wiedzy),
- zabawy swobodne w kąciakach tematycznych weterynarz, leśniczy, ornitolog, farma (uogólnianie wiedzy),
- spotkania z ekspertami na terenie przedszkola np. leśniczym, ornitologiem, hodowcą drobiu, hodowcą gołębi, weterynarzem, studentami kierunku rolnictwa (konstruowanie wiedzy z wykorzystaniem różnych źródeł),
- dostosowanie nazw potraw w jadłospisie do projektu „Ptaki” stąd potrawy nosiły wyszukane nazwy np. ptasie smutki, gniazdo, ptasie smakołyki,
- codzienne spacerowanie dzieci lub zabawy w ogrodzie zamieniono na czas projektu na „spacerowanie badaczy wiedzy”, podczas których dzieci wyposażone w „dzienniki badaczy ptaków” i potrzebne narzędzia rozwiązywały zadania badawcze polegające na policzeniu ptasich gniazd na terenie ogrodu przedszkolnego, zanotowaniu kierunku lotu ptaków, sfotografowaniu ptaka na łące, przeprowadzeniu wywiadu z ekspertem- sprzedawcą w sklepie zoologicznym lub bibliotekarką,
- wykonywanie wraz z rodzicami zadań domowych np. wyszukania i przyniesienia zdjęć ptaków, znalezienia i przyniesienia pióra ptaka, zaobserwowania gniazd ptasi podczas rodzinnej wycieczki ⁵.

Pokaz (prezentacja projektu) obejmował z jednej strony zorganizowanie przez kadrę pedagogiczną przedszkola konferencji naukowo – dydaktycznej dla nauczycieli, naukowców, przedstawicieli władz oświatowych i wystawy na terenie placówki z drugiej strony pokaz obejmował działania podejmowane przez przedszkolaków na terenie placówki np.: pokaz mody ptasiej, pokaz projektów własnych skrzydeł, pokaz dziobów, prezentację plakatów „ptaków dziwaków” przygotowany przez dzieci pięcioletnie. Prezentacja projektu „Ptaki” służyła uporządkowaniu zdobytej wiedzy, umiejętności przez dzieci, nauczycieli i studentów.

PRZEDSZKOLE MIEJSCEM INTEGRACJI ŚRODOWISK EDUKACYJNYCH

Metoda projektów wymusza nawiązanie relacji przedszkola z różnymi instytucjami tworzącymi przestrzeń edukacyjną powiązaną tematem projektu. Dyrektor

⁵ Cf. http://www.przedszkole15chelm.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=342:projekt-qptakiq&catid=1:aktualnoci&Itemid=50 (dostęp: 12.09.2016).

i nauczyciele przedszkola wraz z rodzicami przed realizację projektu edukacyjnego „Ptaki” określili potencjał środowiska lokalnego i sprawdzili:

- budynki użyteczności publicznej będące niedaleko przedszkola: urzędy, sklepy, biblioteki, centra kultury, przychodnie lekarskie, szpital, kino, teatr, komisariat policji, park, schroniska dla zwierząt, zoo, uczelnie wyższe, radio, telewizję,
- zakłady usługowe (np. sklepy ornitologiczne, zoologiczne), zakłady produkcyjne i gospodarstwa rolne, obiekty przemysłowe,
- centra aktywności dzieci,
- prowadzone przez ekspertów badania naukowe nad życiem ptaków,
- znaki, szyldy sklepowe, napisy, reklamy związane z tematyką ptaków,
- ciekawe obiekty historyczne (skanseny, młyny, muzea), urbanistyczne (budynki, kościoły, cmentarze, fontanny, pomniki),
- pamiątki historyczne i przyrodnicze,
- zawody rodziców w celu określenia możliwości zaangażowania się osób w projekcie „Ptaki”,
- środowisko przyrodnicze i najbliższe ekosystemy: las, łąka, park, staw,
- placówki oświatowe kształcące na różnych poziomach w celu dokładnego poznania środowiska naukowego.

Ponieważ osoby realizujące projekt wnikliwie zbadały możliwości środowiska rodzinnego i lokalnego dlatego dzieci uczestnicząc w projekcie „Ptaki”:

- poznały dokąd nieznanne miejsca w najbliższej okolicy podczas codziennych „spacerów badacza”, wycieczki, filmy, rozmowy z ekspertami,
- codziennie uczyły się dokładnie obserwować życie ptaków w naturalnym środowisku i stworzonym przez człowieka, nazywać i porównywać poszczególne ptaki, ich zwyczaje, sposoby odżywiania,
- zaobserwowały i poznały sposoby wykorzystania przez ptaki mieszkające w mieście obiektów urbanistycznych stworzonych przez człowieka (bloków, wieży ciśnień, dzwonnicy, cmentarzy, parków)
- nauczyły się korzystać z różnych źródeł wiedzy,
- poznały podczas spotkań z ekspertami, wycieczek, spacerów wybrane zawody ludzi związanych z hodowlą i opieką ptaków (ornitolog, hodowca drobiu, rolnik, hodowca gołębi, leśniczego),
- doskonały umiejętność wyszukiwania związków i zależności między obserwowanymi obiektami, rozumienia konsekwencji działań,
- dokładnego badania istoty rzeczy, rejestrowania własnych odkryć w „dziennikach badaczy ptaków”
- uczyły się dostrzegać piękno krajobrazów i harmonię kształtów.

Doświadczenia zgromadzone z tak wielu miejsc i od tak wielu ludzi wychowankowie wykorzystały podczas rozmów z nauczycielkami, rówieśnikami

i rodzicami oraz podczas podejmowania różnych aktywności np. w zabawach swobodnych lub tematycznych.

Projekt edukacyjny „Ptaki” potwierdził, że wsparcie rodziny przez przedszkole może dotyczyć następujących obszarów:

- wspólnego projektowania procesu uczenia się (rozumiane jako konstruowanie przez jednostkę w umyśle znaczeń) dziecka w domu i przedszkolu,
- opieki nad dzieckiem o specjalnych potrzebach w uczeniu się,
- dostarczania rodzicom niezbędnej informacji jak zachęcać i motywować dziecko podczas tworzenia pojęć przyrodniczych,
- weryfikowania ich uprzedzeń i wyobrażeń na temat możliwości dziecka w wieku przedszkolnym,
- doradzania odnośnie aranżacji przestrzeni dziecka do uczenia się świata przyrody i życia społecznego,
- wykorzystania nowoczesnych środków dydaktyczno-edukacyjnych w rodzinie do poszerzania wiedzy dziecka,
- pokazywania rodzicom sposobów postępowania w różnych sytuacjach edukacyjnych związanych z rozwijaniem ciekawości poznawczej, pamięci, uwagi, rozwijaniem umiejętności uogólniania i wnioskowania,
- mobilizowania i motywowania rodziców do samorozwoju i podnoszenia kompetencji wychowawczych, budzenia satysfakcji z faktu bycia rodzicem, ćwiczenia umiejętności dydaktycznych,
- pomocy w diagnozie potencjału własnego dziecka i korygowaniu jego deficytów,
- autodiagnozy rodziny,
- zagospodarowania czasu wolnego rodziny.

W trakcie projektu okazało się, że niektórzy rodzice przedszkolaków oczekują od nauczycieli wiedzy związanych z problemami związanymi z rozwojem dziecka kończącego edukację przedszkolną, organizacją i znaczeniem metody projektów, właściwym przygotowaniem dziecka do szkoły w obszarze zdolności intelektualnych. Rodzice cieszyli się, że w trakcie projektu mogli dowiedzieć się od nauczycieli o dokonujących się w dziecku zmianach rozwojowych, a wspólna analiza „mapy wiedzy dzieci” i „dzienników badaczy ptaków” pozwoliła unaocznic ewolucję wiedzy dzieci w badanym obszarze.

Nauczycieli i rodzice dzięki zastosowanej metodzie dowiedzieli się o mocnych i słabych stronach przedszkolaków w zakresie samodzielności, różnicach indywidualnych między dziećmi w grupie w zakresie motywacji do uczenia się⁶ o poziomie rozwoju poznawczym wychowanków i sposobie funkcjonowania dziecka w grupie zadaniowej z rówieśnikami. Niektórzy opiekunowie potrzebowali dodatkowych informacji na temat dziecka utalentowanego, zdolnego, które w inny sposób realizowało projekt „Ptaki”

⁶ Cf. J. Koźniewska, E. Olszewska, *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2007.

Podsumowując działania można powiedzieć, iż wykorzystanie metody projektów w pracy przedszkola rozwija umiejętności rodziców i nauczycieli do współdziałania na wielu płaszczyznach i różnych kontekstach społecznych.